

CZĘŚĆ II: RECENZJE**DOROTA TOMCZYSZYN,
DZIECI Z UPOŚLEDZENIEM UMYSŁOWYM W ŚRODOWISKU SZKOLNYM.
REFLEKSJE NAUCZYCIELA,
WYDAWNICTWO PSW JP II BIAŁA PODLASKA, BIAŁA PODLASKA 2012, SS. 147.**

Rozprawy Społeczne, nr 2 (VI), 2012

Wiesław Romanowicz

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Środowisko szkolne, tak jak każdy inny obszar funkcjonowania człowieka ma zasadniczy wpływ na kształtowanie się postaw życiowych. Dokonuje się ono poprzez kontakt z drugim człowiekiem, w wyniku czego jednostka nabywa cech specyficznie ludzkich, które umożliwiają funkcjonowanie w społeczeństwie. Ten fakt jest szczególnie ważny dla osób z upośledzeniem umysłowym, dla których szkoła jest drugim miejscem poza rodziną, w którym wchodzi w interakcję z rówieśnikami. Stąd bardzo ważnym staje się namysł nad postawami nauczycieli i uczniów wobec dzieci niepełnosprawnych umysłowo. Istotne jest to, że część nauczycieli pracujących w szkołach specjalnych nie jest dostatecznie przygotowana do prowadzenia zajęć bądź organizowania pracy w określonym zespole klasowym. Ten problem zauważyła Dorota Tomczyszyn, która jako wieloletni praktyk oraz znaczący teoretyk przekazuje zainteresowanym osobom swoją kolejną publikację. We wstępie książki autorka podkreśla, iż szczególnie w początkowym okresie pracy zawodowej odbywa się konkretyzowanie zainteresowań i dążeń, wypróbowywanie zdolności, analizowanie i ocenianie wyuczonego zawodu, jego wymagań, konfrontacja „charakteru” zawodu z możliwością z możliwością zaspokajania potrzeb życiowych pracownika. Następuje przystosowanie jednostki do środowiska pracy. Ten proces identyfikacji z zawodem, formowania stosunku do wykonywanej pracy przebiega w całym okresie aktywności zawodowej.

Trudno zarejestrować wszystkie troski, przeżycia, niepokoje i sukcesy nauczycieli. Są one uzależnione bowiem od niezliczonej liczby czynników. Dominującymi kategoriami w odniesieniu do charakteru pracy nauczyciela są trudności w wykonywaniu zadań wychowawczych, opiekuńczych, dydaktycznych, w sferze kontaktów społecznych, ocenie organizacyjnej strony pracy (s. 6).

Całość pracy składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz pięciu scenariuszy lekcji, które mogą być wykorzystane

w pracy pedagogicznej nauczycieli. Dwa pierwsze rozdziały wprowadzają czytelnika w problematykę pracy nauczyciela w szkole specjalnej. Autorka selektywnie opisuje współczesną szkołę jako środowisko wychowawcze. Postuluje, aby uczeń nowoczesnej szkoły był wdrażany do rozwiązywania trudności, sytuacji nowych i problemów. Ta praca będzie tym skuteczniejsza, im sytuacje będą bliższe życia, czyli, np. z życiem rodzinnym, lokalnym, życiem społecznym miasta. Budowanie pomostu między uczniem a społeczeństwem to podstawowe zadanie szkoły. Zwłaszcza dzisiaj, w rzeczywistości kultury instant, kultury konsumpcji praca środowiskowa i wychowawcza nauczyciela nabiera szczególnego charakteru (s. 36).

Jest to teza zasadniczo słuszna, aczkolwiek już sformułowana. Brakuje konkretnych rozwiązań dla współczesnej szkoły, która tak, jak wiele innych instytucji podlega gwałtownym zmianom w kontekście przeobrażeń społeczno-gospodarczych. Szlachetne założenia związane z pracą nauczyciela w środowisku społecznym wymagają stałej weryfikacji. Nie jestem pewien, czy owe słuszne założenia mają odzwierciedlenie w postawach uczniów wobec nauczycieli i szkoły. Należy zastanowić się, jaki jest autorytet nauczyciela i szkoły w świadomości współczesnej młodzieży szkolnej i na bazie tych analiz zweryfikować pracę pedagoga w szkole specjalnej. Są to kwestie trudne do jednoznacznej interpretacji i wymagają ciągłych modyfikacji.

Cenne w recenzowanej pracy jest to, że autorka zdaje sobie z tego sprawę, mówiąc o dzieleniu się „okruciami” swojej wiedzy i doświadczenia. Świadczy to o jej skromności, co jest ważne, ponieważ intencją autorki była prezentacja własnych przemyśleń i nabytych podczas pracy pedagogicznej doświadczeń. Stąd dalsze rozdziały są napisane w sposób interesujący i nowatorski, bowiem dotychczas niewiele osób w środowisku białskim zajmowało się tą problematyką.

Wartościowe w tej pracy jest to, że autorka nie omija spraw trudnych czy konfliktogennych pisząc

o agresji czy uzależnieniach w szkole specjalnej. Szczegółowo opisuje m.in. program „Umiem właściwie wybierać”, w którym obserwując uczniów zauważono pewne zmiany w ich zachowaniu. Chłopcy i dziewczęta zaczęli otwarcie mówić o swoich problemach. Próbowali stosować zasady zdrowego i higienicznego stylu życia. Zajęcia profilaktyczne w następnych latach bazowały na wiedzy uczniów o przyczynach, skutkach, sposobach wychodzenia z uzależnień. Kontynuowano działania profilaktyczne w następnych latach ich kształcenia (s. 68).

Na swoiste podkreślenie zasługuje rozdział szósty, w którym prezentowana jest problematyka specyficznego rodzaju działalności człowieka, jaką jest taniec. Według autorki, taniec wieloaspektowo oddziałuje na człowieka. Pozwala rozładować negatywne emocje, uspokaja i pełni funkcje relaksacyjne. Ponadto, posiada walory relaksacyjne. Realizacja programu „Umiem tańczyć” spowodowała wzrost aktywności fizycznej uczestników, rozwój sfery intelektualnej i emocjonalnej, nawiązanie przyjaźni międzyludzkich oraz wzrost umiejętności współpracy w grupie. Walory terapeutyczne programu to nieustanne odkrywanie swojego potencjału. Jeżeli tańcząc uczniowie nauczyli się słuchać swojego ciała, lepiej zaczęli rozumieć samego siebie, swoje emocje, swoją wartość, własne potrzeby, bardzo często głęboko ukryte. Taniec w pracy z dzieckiem upośledzonym stał się szkołą bez słów. Dał możliwość wyrażania siebie poprzez ruch (s. 83).

Recenzowana publikacja po raz kolejny przypomina nam o różnorodności i głębokim zróżnicowaniu każdego społeczeństwa. Ta cecha była i jest obecna we wszystkich społeczeństwach bez względu, na jakim poziomie cywilizacyjnym się znajdowało, bowiem tworzą je jednostki, które zazwyczaj jakąś cechą różnią się od większości. Społeczeństwa

tworzą ludzie o różnym kolorze skóry, płci, wieku, religii, o różnym poziomie wykształcenia czy zasobności materialnej. Moim zadaniem, różnorodność zawsze społeczeństwa ubogacała i, na ile dana zbiorowość pozwalała na zachowanie odrębności jednostek, na tyle środowiska stawały się bardziej kreatywne i twórcze. Na tej bazie kształtują się postawy wobec innych, kształtuje się tolerancja, która umożliwia poznanie i akceptację drugiego człowieka z całą jego odmiennością i specyficznością.

W dzisiejszym świecie można zauważyć tendencję komercjalizacji postaw i opinii. W powyższym kontekście książka ta w pewien sposób „odczarowuje” mały fragment rzeczywistości społecznej. Rzeczywistości ciekawej, często nieznannej lub stereotypowo postrzeganej, dlatego z całą odpowiedzialnością polecam czytelnikom tę książkę. Jest ona nie tylko doskonałym przewodnikiem dla nauczycieli, lecz wzbudza głębszą refleksję. Jest to publikacja przemyślana, napisana ciekawym językiem i oparta na bogatej bibliografii. Jest potrzebna nie tylko tym, którzy z racji wykonywanego zawodu potrzebują fachowego wsparcia, lecz wszystkim nam, którzy tworzą określoną rzeczywistość społeczną. Gratulując autorce publikacji, pragnę zakończyć swoje uwagi jej trafnym spostrzeżeniem. Można powiedzieć, że potencjał dzieci z upośledzeniem umysłowym jest ogromny. To tylko bariery w naszym myśleniu o potrzebie kształcenia osób specjalnej troski ograniczają edukację. Dobrze przygotowany nauczyciel, bogata gama metod, odwaga w stawianiu trudnych celów i może trochę wyobraźni, intuicji sprawiają, że trudne zagadnienia stają się ogólnodostępne dla ucznia z niepełnosprawnością intelektualną. A ile przy tym radości, zabawy, dużych, zdziwionych oczu dziecka, twórczych poszukiwań, szczerego uśmiechu.

SECTION II: REVIEWS

DOROTA TOMCZYSZYN, MENTALLY-HANDICAPPED CHILDREN IN THE SCHOOL ENVIRONMENT. TEACHER'S OBSERVATIONS, THE POPE JOHN PAUL II STATE SCHOOL PRESS, BIAŁA PODLASKA 2012, 147 PAGES.

Social Dissertations, Issue 2 (VI), 2012

Wiesław Romanowicz

Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska

The school environment, just as any other area of a person's life, has a significant impact on developing one's attitude and behaviour. The shaping of one's personality is mainly achieved through contact with other people, as a result of which each individual acquires typically-human traits and becomes capable of functioning in society. This process is particularly important in the case of people with mental handicaps, as school is one of the places apart from their family house, where they can interact with their peers. That is why it is important to analyse teachers' and students' attitudes towards mentally-impaired children. It should be noted that not all special-school teachers are adequately trained to run or organise classroom activities in a specific group of students. This issue was pointed out by Dorota Tomczyszyn, a renowned theorist and practitioner with long-term experience, who presented her newest publication to all those interested in this field of study. In the introductory part of her book, the author emphasises that all teachers, especially at the beginning of their careers, go through the phase of specifying their goals and interests, testing their abilities, analysing and evaluating the challenges of this profession as well as their own qualifications, and confronting the "nature" of teachers' work with the ability to meet the basic needs of an average employee. They eventually adapt to their work environment. The process of identifying themselves with their profession and forging their attitude towards their duties takes place throughout their entire careers.

It would be difficult to record all the teachers' worries, experiences, concerns and achievements, as they are dependent on a multitude of factors. The most prominent concerns resulting from the nature of the teacher's profession include difficulties in accomplishing their didactic, care and educational goals, managing social relations and evaluating the organisational aspect of their occupation (p.6).

Ms Tomczyszyn's book consists of an introductory part, nine chapters, a conclusion, a works-cited

section and five lesson scenarios which can be used by teachers. The first two chapters acquaint readers with issues linked with the special school teacher's profession. The author offers a selective description of a school as a personality-shaping environment. She claims that modern educational facilities are obligated to teach their students all sorts of problem-solving techniques and methods of handling new and difficult situations. This programme would be that much more effective if the scenarios used for instruction are as close to those encountered in everyday life as possible, e.g. imitating family, local or social environments. Building the students' ties to society is the primary obligation of each school. The educational role of a teacher's work is especially important nowadays, in the context of the omnipresent 'instant' and consumption-driven culture (p.36).

The author's opinions are essentially reasonable; however, similar claims had been made before. The book does not offer concrete solutions for improving modern schools which - like many other institutions - are currently undergoing a number of transformations induced by socio-economic changes. The noble postulates concerning the role of the teacher's work in society should be constantly re-evaluated. I am not convinced whether those fine mottos are actually reflected in the students' attitudes towards schools and their staff. We should first consider the weight of both the school's and teachers' authority in the eyes of contemporary young people and re-assess the special school teachers' methods on the basis of this information. Such questions cannot be interpreted unequivocally and should be modified on a regular basis.

One of the more valuable aspects of Tomczyszyn's publication is its author's awareness of the complexity of the issue which becomes apparent when she writes about sharing the "shards" of one's knowledge and experience. This shows the author's lack of conceitedness, an aspect of great importance considering that her intentions involved mainly the

desire to share her own observations and experiences accumulated during the years of her teaching career. Due to these personal elements, subsequent chapters of Tomczyszyn's book are written in an interesting and innovative manner, particularly because few people from the Biała Podlaska teaching environment have addressed similar issues.

Another valuable element of this work is that the author does not avoid discussing difficult or conflict-inducing matters and openly writes about the aggression and substance abuse that also occur in special schools. She provides a detailed description of the "I can choose wisely" ("Umiem właściwie wybierać") programme which allowed teachers to notice certain changes in the students' behaviour. Both boys and girls started to openly talk about their problems. They also tried to follow the rules of a healthy lifestyle. The preventative lessons conducted in subsequent years were based on informing students about the causes and consequences of substance abuse and the methods of addiction treatment. These preventative actions were continued during the later stages of their education (p.68).

An honorary mention should be made in reference to the sixth chapter of Tomczyszyn's publication, which introduces the idea of using a unique activity, i.e. dancing as a pedagogical method. According to the author, dancing influences people's mentality and behaviour in a multitude of ways. It helps relieve negative emotions, and soothes and relaxes people. Moreover, dancing has recreational qualities. The implementation of the "I can dance" ("Umiem tańczyć") programme resulted in increased levels of physical activity in the participants, gave a boost to their intellectual performance and emotional health, helped forge interpersonal relations and improved their ability to cooperate as a team. The therapeutic value of this programme consists of the continuous discovery of one's potential. Through dancing, the students learned how to listen to their own bodies, and improved their understanding of their emotions, their personality, their worth and their own needs, often hidden deep inside their psyche. Teaching mentally handicapped children how to dance resembles a school where no words are needed (p. 83).

Tomczyszyn's work is another reminder of how complex and diverse each society is. Heterogeneity characterises all sorts of populations, regardless of their civilisation level, because they are created by a variety of different people. Societies are composed of individuals of various skin colour, gender, age, religions, educational backgrounds and economic status. I believe that variety makes each population more interesting, inspiring it to flourish in terms of creativity and culture, although only to the extent to which civilisation in question tolerates heterogeneity. The type of cultural environment that a person grows up in influences the development of their attitude towards others and builds their tolerance, allowing them to meet other people and accept them with their unique traits and idiosyncrasies.

Modern civilisation shows a certain tendency towards the commercialisation of attitudes and opinions. In its own way, Dorota Tomczyszyn's book breaks the spell on a small fragment of our social reality. A reality which is intriguing, albeit little known or stereotypically perceived by many – and that is why I would wholeheartedly recommend this publication to readers. Not only does it provide excellent guidance to teachers, but it is also thought-provoking. The content was selected with great deliberation and based on extensive bibliography, and the writing style is commendable. It constitutes great reading matter, not only to individuals who seek professional advice on account of their occupation, but also to those of us who create a specific social reality. To congratulate the author on her book, I would like to conclude my deliberations with a fitting remark of her own authorship. One can easily infer that the potential of mentally-handicapped children is enormous. It is the boundaries of our own ways of perceiving special-education methods that limits their progress. A well-trained teacher, a wide range of techniques, boldness in setting ambitious goals and perhaps a little dash of imagination and intuitive thinking may cause seemingly difficult subjects to become comprehensible to students with mental impairment. And just think of the joy, the amazement in a child's widened eyes, the laughter and genuine happiness that accompanies this creative adventure.